

O'ZBEK XALQ ERTAKLARINI ZAMONAVIY TA'LIM JARAYONIGA TATBIQ ETISHNING USULLARI

Musayeva Shaxlo Kudratovna

Renessans ta'lim universiteti

Filologiya kafedrası dotsenti

E-mail: musayevasahlo81@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17933269>

Annotatsiya: O'zbek xalq ertaklari milliy madaniyatimizning ajralmas qismi bo'lib, asrlar davomida avloddan-avlodga og'zaki tarzda yetib kelgan. Ushbu maqola orqali biz o'zbek xalq ertaklarining zamonaviy ta'lim jarayoniga tatbiq etish usullarini va ta'lim jarayonida duch keladigan to'siqlar hamda ularning bartaraf etish yo'llari haqida fikr va mulohazalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Ertak, milliy madaniyat, texnologiya, ommaviy axborot, izohli lug'at, interaktiv dasturlar, axloqiy tarbiya, oilaviy tadbirlar, sehrlil ertak, maishiy ertaklar.

Аннотация: Узбекские народные сказки являются неотъемлемой частью нашей национальной культуры и передавались устно из поколения в поколение на протяжении веков. В данной статье рассматриваются методы внедрения узбекских народных сказок в современный образовательный процесс, а также препятствия, встречающиеся в образовательном процессе, и пути их преодоления.

Ключевые слова: Сказка, национальная культура, технология, массовая информация, толковый словарь, интерактивные программы, нравственное воспитание, семейные мероприятия, волшебная сказка, бытовые сказки.

Abstract: Uzbek folk tales are an integral part of our national culture and have been passed down orally from generation to generation for centuries. This article examines the methods of introducing Uzbek folk tales into the modern educational process, as well as the obstacles encountered in the educational process and ways to overcome them.

Keywords: fairy tale, national culture, technology, mass media, explanatory dictionary, interactive programs, moral education, family events, fairy tales, everyday tales.

Kirish.

O'zbek xalq ertaklari milliy madaniyatimizning ajralmas qismi bo'lib, asrlar davomida avloddan-avlodga og'zaki tarzda yetib kelgan. Bu ertaklar xalqimizning dunyoqarashi, qadriyatlari va orzu-umidlarini aks ettiradi. Ularning tarixi qadimiy zamonlarga borib taqaladi va bu davr mobaynida ertaklar turli o'zgarishlarga uchragan, sayqallangan va boyigan. "O'zbek xalq ertaklarining shakllanishi va rivojlanishi uzoq tarixiy jarayonni o'z ichiga oladi. Bu jarayon davomida ertaklar xalqning ijtimoiy-iqtisodiy hayoti, urf-odatlar va e'tiqodlari ta'sirida shakllangan. Ertaklar dastlab ibtidoiy jamoa tuzumi davrida paydo bo'lgan bo'lib, ular asosan tabiat hodisalari va hayvonlar haqidagi afsonalar shaklida bo'lgan. Keyinchalik, jamiyat rivojlanishi bilan birga ertaklarning mazmuni va shakli ham o'zgarib brogan"[4.27 b]. O'zbek xalq ertaklari o'zining rang-barangligi va boy mazmuni

bilan ajralib turadi. Shu bilan birga ertaklarni ta'limga tadbiq etishning ham bir qancha usullari mavjud.

Asosiy qism.

Ertaklarning zamonaviy bolalar uchun ba'zan tushunarsiz bo'lgan eski so'z va iboralarni o'z ichiga olishi. Bu muammoni hal qilish uchun ertaklarni zamonaviy tilga moslashtirish, izohli lug'atlar tuzish kabi ishlarni amalga oshirish zarur. Ba'zi ertaklardagi voqealar va g'oyalarning hozirgi zamon qadriyatlariga to'liq mos kelmasligi. Bunday hollarda ertaklarni tanqidiy nuqtayi nazardan tahlil qilish, ularning ijobiy jihatlarini saqlagan holda salbiy tomonlarini muhokama qilish lozim[2.52b]. Zamonaviy texnologiyalar va ommaviy axborot vositalari ta'sirida bolalarning an'anaviy ertaklarga qiziqishi pasayishi. Bu muammoni hal qilish uchun ertaklarni zamonaviy formatda taqdim etish, ular asosida animatsion filmlar, interaktiv o'yinlar yaratish kabi usullardan foydalanish mumkin.

1. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ertaklardan foydalanish: Tarbiyachilar ertaklarni o'qib berish, ular asosida sahna ko'rinishlari tayyorlash, bolalar bilan birgalikda ertaklar to'qish kabi faoliyatlarni tashkil etishlari mumkin.

2. Boshlang'ich sinflarda adabiyot darslarida ertaklarni o'rganish: O'quvchilar ertaklarni o'qib, ularning mazmunini tahlil qilish, qahramonlarning xatti-harakatlarini muhokama qilish orqali o'z fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishlari mumkin[6.67 b].

3. Yuqori sinflarda ertaklarni chuqurroq o'rganish: O'quvchilar ertaklarning badiiy xususiyatlarini, ramziy ma'nolarini tahlil qilish, ularni boshqa xalqlar ertaklari bilan qiyoslash orqali tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishlari mumkin.

4. Ertaklar asosida ijodiy ishlar tashkil etish: O'quvchilar ertaklar asosida rasmlar chizish, kichik sahna asarlari yaratish, ertaklarni zamonaviy sharoitlarga moslashtirish kabi ijodiy topshiriqlarni bajarishlari mumkin.

5. Ertaklarni zamonaviy texnologiyalar yordamida o'rganish: Multimediya vositalari, interaktiv dasturlar, virtual reallik texnologiyalari yordamida ertaklarni yanada qiziqarli va samarali tarzda o'rganish mumkin.

6. Ertaklar asosida axloqiy tarbiya berish: Ertaklardagi ijobiy qahramonlar misolida bolalarga yaxshilik, mehribonlik, mardlik kabi fazilatlarni singdirish mumkin.

7. Ertaklarni tilni o'rganish vositasi sifatida ishlatish: Chet tillarni o'rganayotgan o'quvchilar uchun o'zbek xalq ertaklarini tarjima qilish, ular asosida dialoglar tuzish kabi mashqlarni tashkil etish mumkin.

8. Ertaklar asosida psixologik treninglar o'tkazish: Ertaklardagi vaziyatlarni tahlil qilish orqali bolalarga muammolarni hal qilish, qaror qabul qilish ko'nikmalarini o'rgatish mumkin.

9. Ertaklarni ekologik tarbiya vositasi sifatida ishlatish: Tabiat haqidagi ertaklar orqali bolalarga atrof-muhitni asrash, hayvonlarga g'amxo'rlik qilish kabi tushunchalarni singdirish mumkin.

10. Ertaklar asosida oilaviy tadbirlar tashkil etish: Ota-onalar va bolalar birgalikda ertaklarni o'qish, muhokama qilish, ular asosida turli o'yinlar o'ynash orqali oilaviy munosabatlarni mustahkamlashlari mumkin.

Xulosa.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak o'qituvchi va tarbiyachilarning ertaklardan samarali foydalanish bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarga ega emasligi. Bu muammoni hal qilish uchun o'qituvchilar uchun maxsus seminarlar, treninglar tashkil etish, metodik qo'llanmalar ishlab chiqish zarur. Ertaklarni o'rganish uchun ajratilgan vaqtning cheklanganligi. Bu muammoni hal qilish uchun ta'lim dasturlarini qayta ko'rib chiqish, ertaklarni boshqa fanlar bilan integratsiyalashgan holda o'rganishni yo'lga qo'yish mumkin.

Ertaklarni o'rganish natijalarini baholashning murakkabligi. Bu muammoni hal qilish uchun baholashning yangi, kompleks usullarini ishlab chiqish, nafaqat bilimlarni, balki ko'nikma va kompetensiyalarni ham baholashga e'tibor qaratish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 21 noyabrdagi "2022-2026 yillarda o'zbek tilini rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish bo'yicha davlat dasturi to'g'risida"gi PF-269-son Farmoni.
2. Turdimov Sh. O'zbek xalq ertaklarining genezisi va poetikasi. – Toshkent: Fan, 2002.
3. Jumanazarov U. O'zbek folklorida janrlararo munosabat. – Toshkent: Fan, 2006.
4. Jo'rayev M. O'zbek xalq ertaklarining tarixiy asoslari. – Toshkent: Fan, 1990.
5. Jumaniyozov R. O'zbek xalq ertaklarining tarixiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2012.
6. K.Qosimova, S.Marchonov, X. G'ulomova, Sh.Yo'ldosheva, Sh. "Sariev Ona tili o'qitish metodikasi". Darslik. Toshkent.2019.